

The arbain husseini meeting of effects in combating terrorism

Ruhollah Afzali grouh^۱

Mohammad Piruznia^۲

Mostafa Emami^۳

۱. Assistant Professor, Faculty of Literature and Humanities, Islamic Azad University, Jiroft branch, Kerman, Jiroft

۲. PhD student in Fiqh and Fundamentals of Islamic Law, Islamic Azad University, Jiroft Branch, Kerman, Iran

۳. PhD student in Fiqh and Fundamentals of Islamic Law, Islamic Azad University, Jiroft Branch, Kerman, Iran

Abstract

The main dynamic element of Shiism and one of the most important vital axes of Shiite culture is the existence of Imam Hussain's uprising (AS) and the epic of Ashura. This important historical issue, which has been formed since ۱۴ centuries ago and has grown and evolved throughout history, is today the most fundamental vein of the intellectual and religious life of Shiites, and has been emerging since then according to the capacities of history. And it has had an impact on many aspects of humanity and has a great contribution to the evolution of Muslims. The Arbaeen Hosseini gathering is the largest Shia religious ceremony that takes place at a single time and place. Every year, this rite is the reference and inspiration of many Shiites who, by participating in this ritual, display different dimensions of their political, social and religious life in front of the eyes of the world. What is analyzed in this research is actually the role and position and effects of Arbaeen Hosseini gathering in the fight against terrorism and global arrogance.

Key words: gathering - Arbaeen Hosseini - struggle - global terrorism

^۱ Afzaligorooh۵۸@gmail.com

^۲ m.pirozi۱۳۹۸@gmail.com

^۳ Www.mostafaemamigohariu@gmail.com

تأثیرات تجمع اربعین در مبارزه با تروریسم جهانی

روح الله افضلی گروه^۱

محمدپیروزنیا^۲

مصطفی امامی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۷

چکیده

اصلی ترین عنصر پویایی تشیع و یکی از مهم ترین محور های حیاتی فرهنگ شیعه، وجود قیام امام حسین (ع) و حماسه ی عاشورا است. این مساله ی مهم تاریخی که از ۱۴ قرن پیش شکل گرفته و در طول تاریخ رشد و تکامل یافته است، امروزه باز اساسی ترین رگه های حیات فکری و اعتقادی شیعیان می باشد و متناسب با ظرفیت های تاریخ، از آن زمان تاکنون، ظهور و بروز و تاثیر گذاری در بسیاری از ابعاد بشریت داشته است و سهم زیادی در تکامل مسلمانان دارد. تجمع بزرگ اربعین حسینی، بزرگترین مراسم آیینی شیعیان است که در زمان و مکان واحد، انجام می شود. این آیین هر ساله، مرجع و ماوای خیل کثیر شیعیان است که با شرکت در این منسک، ابعاد متفاوت زندگی سیاسی، اجتماعی و مذهبی خود را در مقابل چشم جهانیان به نمایش می گذارند. آنچه در این پژوهش مورد واکاوی قرار می گیرد، در واقع بررسی نقش و جایگاه و تاثیرات تجمع اربعین حسینی در مبارزه با تروریسم و استکبار جهانی است.

واژگان کلیدی: تجمع - اربعین حسینی - مبارزه - تروریسم جهانی

^۱ استادیار، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد جیرفت، کرمان، جیرفت
^۲ دانشجوی دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد جیرفت، کرمان، ایران
^۳ دانشجوی دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد جیرفت، کرمان، ایران

مقدمه

حضور شیعیان از سر تا سر دنیا در مراسم اجتماع بزرگ اربعین، یکی از کم نظیر ترین اجتماعات مذهبی جهان را به وجود می آورد و موجب می شود تا اقتداری وصف ناشدنی مبتنی بر قدرت نرم شیعیان به نمایش گذاشته شود؛ به ویژه اینکه این مراسم در اوج تهدیدات امنیتی گروه های سلفی - تکفیری چون داعش برگزار می شود. ولی این تهدید نه تنها مانع حضور شیعیان در عراق و کربلا نشده است، بلکه اشتیاق آنان را برای زیارت اربعین، دو چندان کرده است. این حرکت جمعی عظیم در آستانه اربعین حسینی، دستاورد های بسیاری را برای شیعیان و کشورهای اسلامی به ارمغان آورده است که در این پژوهش به روش توصیفی به بررسی آنها می پردازیم.

مفهوم شناسی

۱. اربعین

اربعین در لغت به معنی چهلم است. (دهخدا، ۱۳۷۲) و در اصطلاح به بیستم ماه صفر سال ۶۱ هجری قمری، چهلمین روز شهادت امام حسین (ع) و یارانش اطلاق می شود. (طوسی، ۱۴۱۱ ق) که اهل بیت امام حسین (ع) در آن تاریخ از شام به کربلا باز می گردند. (مفید، ۱۴۱۴ ق) عدد اربعین ریشه در موارد بسیار دینی دارد. به طور مثال می توان از رسیدن بلوغ فکری انسان در چهل سالگی یا رسیدن رسول اکرم (ص) به بعثت در سن چهل سالگی (یوسفی غروی، ۱۳۸۸)، یا میقات حضرت موسی (ع) با خداوند، طی چند روز (نوری، ۱۴۰۸ ق) یا شهادت چهل مومن بر جنازه ی مومن دیگر که موجب غفران او می شود نام برد.

زیارت امام حسین (ع) در روز اربعین در احادیث بسیاری سفارش شده است. به طوری که امام عسگری (ع)، زیارت اباعبدالله (ع) را در روز اربعین را از علامات پنج گانه ی مومن می داند. امام صادق (ع) زیارت نامه ای را در این خصوص دارند. (طوسی، ۱۴۰۷) ریشه های این زیارت مقدس را می توان در مواردی بسیار جست و جو کرد؛ از جمله زیارت حضرت جابر بن عبدالله انصاری در روز اربعین که در منابع دینی از وی به عنوان اولین کسی یاد می گردد که قبر امام حسین (ع) را بعد از شهادتشان زیارت کرد وهم چنین او اولین کسی بود که در کربلا به زیارت و عزاداری امام حسین (ع) پرداخت. در باب زیارت بالخاص به صورت پیاده، در دین اسلام اجر و قرب فراوانی نوشته شده است. امام صادق (ع) یک حج با پای پیاده را برابر با هفتاد حج می دانند. (ابن بابویه، ۱۴۱۳ ق) ابن قولویه در کامل الزیارات در بیش از ده روایت، ثواب پیاده رفتن به زیارت اباعبدالله (ع) را بر می شمرد، که برخی از آنها عبارتند از: آمرزیده شدن تمام گناهان، تنزه و تهذیب در برداشتن هر قدم، محو سیئات در قدم اول و نوشتن حسنات در قدم دوم، دفع بلاء در دنیا و آخرت، رفع حوائج دنیوی، مصونیت از آتش جهنم و... (ابن قولویه، ۱۳۷۵)

۲. تروریسم جهانی

تروریسم به فرانسوی (Terrorisme) که در زبان فارسی از آن با عنوان وحشت افکنی، هراس افکنی، ارعاب گری و دهشت افکنی نیز نام برده شده است. به استفاده از خشونت یا تهدید برای دستیابی به اهداف سیاسی، مذهبی یا ایدئولوژیک گفته می شود. تروریسم استفاده ی غیر قانونی از خشونت یا ارعاب است، به خصوص علیه غیر نظامیان، برای دنبال کردن اهداف سیاسی. البته در جهان امروزی، تعریف دقیقی از واژه ی «تروریسم» در دست نیست. به عبارت دیگر، تروریسم به مکتبی گفته می شود که

اساس روش تحمیل عقاید به دیگران را صرفاً با زور آزمایی، ترور، جنگ، اعمال خشونت آمیز، نسل کشی، شکنجه و کودتا می داند. به فرد، گروه یا دولتی که مکتب تروریسم را پذیرفته باشد و آن را جهت رسیدن به اهداف و آرمان های پیش به مرحله اعمال رسانده باشد، تروریست گفته می شود. در روزگار نوین، تروریسم یکی از عوامل اصلی تهدید جامعه به شمار می رود و طبق قوانین ضد تروریسم در بیشتر کشورهای جهانی جرم انگاری شده است. هم چنین چنانچه این اعمال خشونت علیه بشریت، در سطح وسیعی و یا در یک یا چند کشور از سوی گروهی یا حزبی یا جریان فکری و یا از سوی متحدان آنان صورت گیرد، تروریسم جهانی نام دارد. هم چنین چنانچه در جنگی علیه غیر جنگجویان مانند شهروندان عادی، نیروهای بی طرف یا اسیران جنگی به کار گرفته شده باشد، جنایت جنگی به حساب می آید. (آشوری، ۱۳۸۹)

دستاورد های تجمع اربعین حسینی

۱. توسعه محور مقاومت در منطقه

نهضت عاشورا، این مقوله را به دنیا اعلام کرد که در برابر ظلم و فساد و استکبار، راهی جز مقاومت وجود ندارد. پیام اصلی قیام ابا عبدالله این بود که برای اصلاح جامعه و ترویج دین، باید در برابر وضع موجود و نظام حاکم ایستادگی کرد. به طور کلی تکوین تاریخ تشیع، همواره همراه با مبارزه سیاسی و قیام علیه ظلم و فساد بوده است. این مبارزه، میراث اصلی شیعیان است که از زمان سقیفه کلید خورد و در عاشورا به اوج رسید و لذا تشیع هیچگاه نتوانست از این میراث فاصله بگیرد. بنابراین اگر عاشورا اوج مقاومت و ظلم ستیزی تشیع در برابر نظام استکباری و تروریسم جهانی بدانیم، آیین اربعین را باید نمود بیرونی آن دانست. امام حسین (ع) خود را «قتیل العبره»

یعنی کشته ی عبرت ها (اشک ها) می داند، چرا که هر مومنی ایشان را یاد می کند، عبرت می گیرد. لذا عزاداری بر اباعبدالله در کلیه ی اعصار موجب عبرت گرفتن شیعیان از راه ایشان و انتقال دهنده ی پیام ظلم ستیزی و مبارزه ی آن حضرت در عرصه ی تاریخ می باشد. در زمان حکومت بعثی صدام بر عراق، آیین اربعین مورد ممنوعیت و تحت فشار قرار گرفت و توجه به این موضوع حاکی از ظرفیت بالای استکبار ستیزی و عزاداری بر اباعبدالله است. بر همین اساس در اربعین، میلیون ها شیعه، از سراسر دنیا، در کنار هم مسیر سید شهدا (ع) را طی می کنند و شعار «هیئات منالذله» امام را سر می دهند که توجه به این قضیه، اهمیت مقوله ی گسترش محور مقاومت در منطقه خاورمیانه را در بین شرکت کنندگان اربعین حسینی را نشان می دهد. (جعفریان، ۱۳۸۱)

۲. توسعه ی بیداری اسلامی

در چند سال اخیر، تحولات زیادی در ساختار سیاسی و حاکمیتی کشورهای اسلامی شکل گرفت که از آن تحت عنوان «بیداری اسلامی» یاد می گردد. بیداری اسلامی عبارت است از ترک انفعال در جهت به آموزه های اصیل اسلامی که روحیه ی شجاعت، عزتمندی، مقاومت و ظلم ستیزی را به کالبد جامعه تزریق می کند و قیام علیه مستکبرین برای استیفای حقوق و آزادی های غصب شده است. (سعدی، ۱۳۹۱)

اولین موج بیداری اسلامی در سال ۱۹۷۹ در ایران شکل گرفت و مبدا تحولات کشور های اسلامی می گردید. امام خمینی (ره) با بنای گفتمان «کل یوم عاشورا و کل ارض کربلا» این مقوله را در تمام دنیا تعمیم بخشید و انقلاب ایشان الگوی بسیاری از تحولات کشورهای اسلامی گردید. بعد از انقلاب اسلامی ایران، جنبش مقاومت حزب الله لبنان که تاکنون هم ادامه دارد، پرچم دار بیداری اسلامی باشد.

این موج بیداری اسلامی در دهه ی اخیر موفق به قیام در بسیاری از کشورهای اسلامی از جمله مصر، لیبی، تونس، یمن، سوریه و عراق گردید که در اثر آن حاکمان مستکبر این کشورها سرنگون شدند. (بذر افکن و همکاران، ۱۳۹۱)

در بررسی ریشه ای این قیام ها می توان، بیداری اسلامی را عامل اصلی دانست که در علل گوناگون خلاصه می شود. از اصلی ترین این علل، برگزاری مجالس و آیین های مذهبی است. (امین، ۱۳۹۵)

در آیین اربعین، جلوه ی خاصی از این بیداری اسلامی به چشم می خورد. سر دادن شعار «هیئات منا الذله» توسط شرکت کنندگان، شعار علیه خاندان آل سعود و تکفیری های داعش، و حمایت از مردم مظلوم فلسطین در برابر جنایات اسرائیل بر غزه، استفاده از تصاویر مبارزه در طول مسیر پیاده روی، به طور مثال آیت الله عیسی قاسم توسط مردم بصرین، یا شیخ زاکزاکی توسط مردم نیجریه، آیت الله سیستانی توسط مردم عراق، سید حسن نصرالله توسط مردم لبنان و ... همگی از مظاهر بیداری اسلامی در تجمع اربعین حسینی هستند.

۳. توسعه ی وحدت اسلامی

قیام عاشورا در واقع، منجر به جرقه ی نهضتی گردید که قرن ها محور وحدت و اتحاد همه ی شیعیان و پیروان اباعبدالله (ع) در برقراری حکومت اسلامی و مبارزه با ظلم و استکبار شد. حادثه ی کربلا حتی مایه پشیمانی و تاسف امویان شد، زیرا این واقعه شیعیان را متهد کرد و آنها برای انتقال حسین هم صدا شدند و صدای آنان در همه جا به ویژه عراق و ایران انعکاس یافت. (حسن ابراهیم حسن، ۱۳۶۶)

یکی از موثرترین کارکردهای اربعین، وحدت اجتماعی می باشد. مطالعات جامعه شناختی نشان میدهد که یک جنبش اجتماعی که کارآمدی و توفیق عملی داشته باشد،

می تواند نقش الگویی برای دیگر جنبش ها ایفا نماید و آنها را به همان جهت که خود حرکت می کند، سوق دهد. (گیدنز، ۱۳۷۶) انسجام اجتماعی و وحدت گروهی را می توان یکی از موثرترین کارکردهای عزاداری اباعبدالله دانست. اگر بر اساس الگوی کنند، تاثیرات اربعین را دو نوع آشکار و پنهان بدانیم، وحدت گروهی و انسجام اجتماعی را می توان کارکرد پنهان عزاداری اباعبدالله (ع) دانست که این تاثیر در عرصه ی اربعین به یک وحدت سیاسی و هم بستگی بین المللی تبدیل می گردد. امام خمینی (ره) می فرمایند: «اسلام این قدر برای اجتماع و برای وحدت کلمه هم تبلیغ کرده است و هم عمل کرده است یعنی روزهای را پیش آورده است که با خود این روزها و انگیزه این روزها، تحکیم وحدت می شود مثل عاشورا و اربعین (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹)

آنچه که در هر زمان دشمنان اسلام و در راس آنها استکبار و تروریسم جهانی را، دچار وحشت و ترس نموده است، همان وحدت اسلامی است؛ چرا که با وحدت اسلامی، هیچ نیرویی، حتی خواب، آسیب زدن به پیکره ی جوامع اسلامی را به خود نمی دهد؛ بر همین اساس می توان گفت که اربعین، نمایش قدرت و وحدت کشورهای اسلامی و بالخصوص شیعیان جهانی، بلحاظ توان بالای نیروی انسانی آماده برای مبارزه با استکبار و تروریسم جهانی می باشد.

۴. توسعه ی امنیت در منطقه

یکی از تاثیرات تجمع اربعین، ایجاد نوعی نظم نوین اجتماعی در بین مردم می باشد. این تاثیر هنگامی که در بعد ملی نگریسته می شود، به عنوان یک کارکرد سیاسی مطرح می گردد. به این معنا که معاشرت و زندگی یک گروه اجتماعی بسیار بزرگ که سبب نظم اجتماعی آنها می شود، هنگامی که در حیطه ی ملی مطرح می شود، موجب خلق

نوعی امنیت و ثبات می‌گردد که این امنیت بدون برنامه ریزی دولتی یا ورود ارگان‌های نظامی شکل می‌گیرد. به بیانی می‌توان گفت که در این ساختار، توجیه اجتماعی سبب پیشگیری اخلاص سیاسی و برهم ریختن نظم عمومی می‌گردد که ریشه‌ی این مقوله را می‌توان در بهره‌گیری از اخلاق و حقوق اسلامی توسط زائران سیدالشهدا (ع) دانست. بر این اساس، اربعین را می‌توان بزرگترین مانور امنیتی در عصر معاصر دانست. مانوری که ۲۷ میلیون شرکت‌کننده دارد که نه به دلیل عضویت در سازمانی، بلکه به واسطه‌ی اتصال قلبی به منبعی ازلی و ابدی در این مانور شرکت کرده‌اند.

در حوزه‌ی مطالعات امنیتی، دو گفتمان اصلی را می‌توان پیشنهاد داد: گفتمان ایجابی، گفتمان سلبی، شاخص سخت‌افزار گرایانه دارد و در مقابل، گفتمان ایجابی، شاخص نرم‌افزار گرایانه. لذا گفتمان سلبی در مقابل گفتمان ایجابی، از آن حیث که بر نقش عوامل سخت‌افزار گرایانه تأکید می‌کند، متمایز می‌شود. (افتخاری، ۱۳۸۲)

تجمع اربعین توانسته است بر خلاف گفتمان سلبی و تهدید محور امنیت، که بر ابزارهای سخت و نظامی خلق امنیت تأکید دارند، امنیت جمعی خلق کند که ریشه در اجتماع بزرگ اربعین دارد و با قدرت نرم‌افزاری در گفتمان ایجابی، موجب پایداری امنیت در منطقه شود. (محمدی سیرت، ۱۳۹۵).

بنابراین، آیین اربعین، بدون هیچگونه استفاده از قوه‌ی قاهره و یا ابزارهای سرکوب‌گرایانه، توانسته است امنیتی را بوجود بیاورد که نظیر آن را در هیچ‌کجای دنیا با استفاده از هیچ نوع ابزار یا قوای امنیتی و نظامی، نمی‌توان پیدا کرد؛ که این خود پیروزی بزرگی در جهت مبارزه با تروریسم جهانی محسوب می‌شود.

نتیجه گیری

اجتماع بزرگ و با شکوه اربعین حسینی با حضور میلیونی شیعیان سراسر جهان، تأثیرات و دستاورد های بسیار با ارزشی را برای کشور های اسلامی داشته است. توسعه و گسترش محور مقاومت و ایستادگی در برابر ظلم و مبارزه با آن مهم ترین و بزرگترین کارکرد این آیین است که به دنبالش توسعه امنیت و بیداری اسلامی و داشتن روحیه ی اتحاد و انسجام اسلامی می باشد. اربعین حسینی به همراه تمامی این نتایج و دستاورد ها، بستری مناسب برای مبارزه با تروریسم جهانی می باشد؛ چرا که هدف والای حضرت ابا عبدالله الحسین (ع) مبارزه با ظلم و دشمنان اسلام و انسانیت می بوده است. «اگر دین ندارید لااقل آزاده و جوانمرد باشید». (مجلسی، ۱۳۶۳)

منابع و مأخذ

۱. مجلسی، محمد باقر، بهارالانوار، ج ۴۵، قم، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۳
۲. محمدی سیرت، حسین، اربعین مستک اجتماعی در قواره ای تمدنی، مطلعاً مسجد و مهدویت، ش ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۵
۳. افتخاری، اصغر، انقلاب اسلامی و امنیت ملی، تهران، دانشگاه امام صادق، ۱۳۸۷
۴. امام خمینی، سید روح الله، صفیه امام، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، ۱۳۸۵
۵. گیدنز، آنتونی، جامعه شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشر نی، ۱۳۷۶
۶. حسن، حسین ابراهیم، تاریخ سیاسی اسلام، ترجمه ابوالقاسم پاییزه، تهران، جاویدان، ۱۳۶۶
۷. سعیدی، روح الامین، بیداری اسلامی، طراحی یک چارچوب نظری، تهران، دانشگاه امام صادق، ۱۳۹۱
۸. بذر افکن، مجید، جاودانی مقدم، مهدی، بیداری اسلامی و جنبش اسلامی در

- خاورمیانه، تهران، دانشگاه امام صادق، ۱۳۹۱
۹. امین، محسن، پیاده روی اربعین به مثابه ارتباطات آیینی شیعه، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه امام صادق، ۱۳۹۵
۱۰. جعفریان، رسول، تاملی در نهضت عاشورا، قم، انصاریان، ۱۳۸۱
۱۱. آشوری، داریوش، دانشنامه سیاسی (فرهنگ و اصطلاحات و مکتب های سیاسی)، تهران، مروارید، ۱۳۸۹
۱۲. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران ۱۳۷۲
۱۳. نوری، حسین بن محمدتقی، متدرک الوسائل، قم، موسسه آل بیت، ۱۴۰۸ ق
۱۴. ابن قولیه، جعفر بن محمد، کامل الزیارات، تهران، نشر صدوق، ۱۳۷۵
۱۵. ابن بابویه، محمد بن علی، من لایحضره الفقیه، قم، انتشارات اسلامی، ۱۴۱۳ ق
۱۶. طوسی، محمد بن حسن، مصباح المجتهد، بیروت، موسسه فقه الشیعه، ۱۴۱۱ ق
۱۷. طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۴
۱۸. یوسفی غروی، محمد هادی، تاریخ تحقیقی اسلام، قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۸